

ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ

1) **ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ**:-Το βρίσκουμε, αν απαντήσουμε στην ερώτηση: *ΠΟΙΟΣ; ΠΟΙΑ; ΠΟΙΟ; ΠΟΙΟΙ; ΠΟΙΕΣ; ΠΟΙΑ;* (ανάλογα με το πρόσωπο και τον αριθμό του ρήματος)

-Τοποθετείται ή εννοείται σε πτώση ονομαστική.

-Μπορεί να είναι ουσιαστικό, αντωνυμία, ουσιαστικοποιημένο επίθετο, άρθρο+ ομάδα λέξεων, δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση με ή χωρίς το άρθρο «το» μπροστά,

- Όταν έχει την ίδια ρίζα με το ρήμα λέγεται *σύστοιχο*.(π.χ. Ο μάγειρας μαγειρεύει.)

2) **ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ**:

✓ α) **Αμετάβατο ρήμα** (π.χ. Ησυχάζω.)

✓ β) **Μεταβατικό ρήμα + Αντικείμενο/Αντικείμενα** (άμεσο κι έμμεσο)

Μονόπτωτο:

➤ Αντικείμενο σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ (εξωτερικό ή εσωτερικό-σύστοιχο) (π.χ. Μετακινώ το τραπέζι.
Τραγουδώ τραγούδια.)

➤ Αντικείμενο σε ΓΕΝΙΚΗ (π.χ. Επιλαμβάνομαι του θέματος.)

Δίπτωτο:

➤ Αντικείμενο σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ (άμεσο) και ΓΕΝΙΚΗ (έμμεσο) (π.χ. Του παραχώρησα τα πρωτεία.)

➤ Αντικείμενο σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ προσώπου (άμ.) και σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ πράγματος (έμμ.)
(π.χ. Του διδάσκω Μαθηματικά.)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ-ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

- Αντικείμενο σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ πράγματος (άμ.) και σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ πράγματος (έμμ.)
(π.χ. Φύτεψα τον κήπο λαχανικά.)
- ✓ γ) **Μεταβατικό ρήμα + Αντικείμενο σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ + κατηγορούμενο του Αντικειμένου (σε ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ)** (π.χ. Διόρισαν τον Γιώργο δάσκαλο.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

A) Στα παραπάνω παραδείγματα ως ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ νοείται το ρήμα με τους υπογραμμισμένους όρους που το συνοδεύουν.

B) Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ που αντικαθίσταται από εμπρόθετο είναι έμμεσο Αντικείμενο.

Γ) Η ΓΕΝΙΚΗ προσώπου, που βρίσκεται δίπλα στο ρήμα, δεν είναι Αντικείμενό του και δείχνει το πρόσωπο που συμμετέχει σε ό,τι εκφράζει το ρήμα, λέγεται **Γενική προσωπική**. (π.χ. Θα μου προσέχεις τη γάτα μου;)

Δ) Ως Αντικείμενο χρησιμοποιείται και δευτερεύουσα ονοματική πρόταση. (π. χ. Αποφάσισα να δώσω εξετάσεις.)

- ✓ δ) **Συνδετικό ρήμα + Κατηγορούμενο του Υποκειμένου**. Στην περίπτωση αυτή Κατηγορήμα θεωρείται το συνδετικό ρήμα και το Κατηγορούμενο του Υποκειμένου. (π.χ. Είμαι (=ρήμα) προβληματισμένος (=Κατηγορούμενο του Υποκειμένου «εγώ» που εννοείται).

Το **Κατηγορούμενο** μπορεί να είναι:

-Απλό: επίθετο, ουσιαστικό κλπ. (π.χ. Είσαι έτοιμος.)

-Επιρρηματικό: φανερώνει επιρρηματική σχέση. (π.χ. Ήρθε πρωινός.)

-Προληπτικό: φανερώνει εξέλιξη (π.χ. Σπουδάξει γεωπόνος.)

-Γενική κατηγορηματική. (π.χ. Είναι μεγάλης αξίας.)

Το Κατηγορούμενο μπορεί να συνοδεύεται από τα μόρια: *ως, σαν, για*. (π.χ. Εργάζεται ως γιατρός.)

Μπορεί να είναι δευτερεύουσα ονοματική πρόταση. (π.χ. Είμαι ότι φαίνομαι.)

Συνδεδετικά ρήματα:

είμαι, γίνομαι, απομένω, βρίσκομαι, γεννιέμαι, ζω, μένω, πεθαίνω, στέκομαι, υπηρετώ, αποδεικνύομαι, δείχνομαι, θεωρούμαι, λέγομαι, λογαριάζομαι, μοιάζω, νομίζομαι, φαίνομαι, ονομάζομαι, ανακηρύσσομαι, εκλέγομαι, φαίνομαι, απομένω, παραμένω, βρίσκομαι, υπάρχω, γεννιέμαι, ζω, αποδεικνύομαι, δείχνομαι, θεωρούμαι, αποκαλούμαι, παρουσιάζομαι, διορίζομαι, εκλέγομαι, διατελώ, υπηρετώ, καταντώ, αποτελώ κ.ά.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ-ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΕΣ ΟΡΟΙ

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ (ονόματα που αναφέρονται σε ονόματα)

A) Ομοιόπτωτοι (βρίσκονται στην ίδια πτώση με τον όρο που προσδιορίζουν)

(ουσιαστικά)

α) Παράθεση: -Οδηγούμαστε από τα ειδικά στα γενικά.

-Αναλύεται σε αναφορική πρόταση.

-Συνοδεύεται από επίθετο ή ΓΕΝΙΚΗ.

-Όταν αναφέρεται στο περιεχόμενο ολόκληρης της πρότασης, προηγείται και ονομάζεται *προεξαγγελτική παράθεση*.

-Μπορεί να ακολουθεί μετά από κόμμα.

Π.χ. Είδα τον Κώστα, τον ξάδερφό μου. (=που είναι ξάδερφός μου)

β) Επεξήγηση: -Οδηγούμαστε από τα γενικά στα ειδικά.

-Αναλύεται σε φράση με το «δηλαδή»

-Ακολουθεί μετά από κόμμα.

Π.χ. Είδα τον ξάδερφό μου, τον Κώστα. (=δηλαδή τον Κώστα)

(επίθετα)

γ) Επιθετικός: -Προσδιορίζει τα ουσιαστικά και φανερώνει μια μόνιμη ιδιότητά τους.

-Συμφωνεί με τα ουσιαστικά που προσδιορίζει σε γένος, αριθμό και πτώση.

-Εκτός από επίθετο μπορεί να είναι: αντωνυμία, αριθμητικό, μετοχή, ουσιαστικό (ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα), ονόματα (γεωγραφικοί ή χρονικοί όροι, όροι φυσικών φαινομένων), άρθρο+ επίρρημα, εμπρόθετα.

-Πολλές φορές παραλείπεται το προσδιοριζόμενο ουσιαστικό και ως ουσιαστικό λειτουργεί ο επιθετικός προσδιορισμός.

Π.χ. Ο καλός στρατιώτης Σβέϊκ.

Πέρασε πολλά (ενν. βάσανα).

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ-ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

δ) **Κατηγορηματικός**: -Προσδίδει μια παροδική ιδιότητα στα προσδιοριζόμενα ουσιαστικά.

-Συνήθως έχουμε το σχήμα: άρθρο+ ουσιαστικό+ επίθετο(κατηγορηματικός), δηλ. ο κατηγορηματικός προσδιορισμός είναι άναρθρος.

-Συνήθως ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται τα επίθετα: όλος, ατόφιος, μισός, μονός, διπλός, ακέραιος, μόνος, μοναχός, ολόκληρος κλπ.

Π.χ. Οι Λεύκες ασάλευτες.

B) Ετερόπτωτοι (βρίσκονται σε διαφορετική πτώση από το όνομα που προσδιορίζουν)

Βρίσκονται σε διαφορετική πτώση από το ουσιαστικό που προσδιορίζουν. Μπορεί να προσδιορίζουν επίθετα ή ουσιαστικά.

-ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΥΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Γενική που φανερώνει: τον κτήτορα, την ιδιότητα, το περιεχόμενο, το σύνολο, το υποκείμενο (υποκειμενική), το αντικείμενο (αντικειμενική), την αιτία, το σκοπό.

Ακόμα φανερώνει: καταγωγή ή συγγένεια, προέλευση, εξάρτηση, το δημιουργό, τόπο, χρόνο, παρομοίωση, ποσότητα.

Η Γενική υποκειμενική ή αντικειμενική φανερώνουν το υποκείμενο ή το αντικείμενο της ενέργειας.

Αν μετατρέψουμε τα προσδιοριζόμενα ουσιαστικά σε ρήματα, οι γενικές θα μετατραπούν σε υποκείμενα ή αντικείμενα.

Αιτιατική που φανερώνει: αναφορά, ποσό ή μέτρο.

-ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΥΝ ΕΠΙΘΕΤΑ

Γενική της: αξίας, αντικειμενική, της αιτίας, συγκριτική.

Αιτιατική: του μέτρου, της διαφοράς, του περιεχομένου.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Προσδιορίζουν το ρήμα (κάποιες φορές το επίθετο, το ουσιαστικό ή το επίρρημα) και δηλώνουν επιρρηματικές **σχέσεις: τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αιτία- σκοπό- αποτέλεσμα, αναφορά, προϋπόθεση-όρο, εναντίωση-παραχώρηση, βεβαίωση, άρνηση, δισταγμό-πιθανότητα.**

A) Μονολεκτικοί

- 1) Απλά επιρρήματα. (Ήρθε αργά.)
- 2) Απλές (άναρθρες) πτώσεις. (Ήρθε νύχτα.)
- 3) Επίθετα (ως επιρρηματικά κατηγορούμενα). (Ήρθε νυχτερινός.)
- 4) Επιρρηματικές μετοχές (Ήρθε νυχτωμένος.)

B) Περιφραστικοί

- 1) Εμπρόθετοι προσδιορισμοί. (Ήρθε κατά τη νύχτα.)
- 2) Σύναρθρες πτώσεις. (Ήρθε τη νύχτα.)
- 3) Επιρρηματικές ή άλλες εκφράσεις.
- 4) Ζεύγη επιρρημάτων. (Ήρθε νωρίς-νωρίς.)
- 5) Διπλασιασμένες πτώσεις. (Νύχτα-νύχτα έρχεται.)
- 6) Συνδυασμός επιρρημάτων με εμπρόθετους προσδιορισμούς. (Ήρθε μαζί με τους φίλους του.)
- 7) Δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις. (Ήρθε πριν νυχτώσει.)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

1. Ο καθηγητής γράφει.
2. Αυτός γράφει.
3. Οι νέοι γράφουν.
4. Το Α είναι γράμμα.
5. Το να γράφεις είναι καλό.
6. Ο γραφέας γράφει.

ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ- ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

7. Ο επιστάτης χτυπά το κουδούνι.
8. Μερικοί ζουν τη ζωή τους καλά.
9. Χόρεψε τον καλαματιανό.
10. Ήταν ντυμένη μαύρα.
11. Ο γιος μοιάζει του πατέρα.
12. Κάνεις κακό του εαυτού σου.
13. Ο Γιάννης διδάσκει τον Πέτρο χορό. Ο Γιάννης διδάσκει στον Πέτρο χορό.
14. Θα ορίσουμε εσένα επιμελητή.
15. Μου υποσχέθηκε ότι θα έρθει.
16. Μου είναι αδύνατο να μάθω χορό.

- ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

17. Ο Φίλιππος είναι μαθητής.
18. Ο Φίλιππος είναι όμορφος.
19. Ο Φίλιππος είναι πολύ της δουλειάς.
20. Η σημαία κυματίζει περήφανη (περήφανα).
21. Το κύμα ορθώνεται βουνό.
22. Τα παιδιά φαίνονταν ότι δεν είχαν διαβάσει (αδιάβαστα).

ΠΑΡΑΘΕΣΗ

23. Ήρθε ο Κώστας, ο αδερφός μου.
24. Ήρθε ο αδερφός μου, ο καθηγητής.
25. Και το σπουδαιότερο, ήρθε στην ώρα του.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

26. Ήρθε ο αδερφός μου, ο Κώστας.
27. Αυτό να επιδιώκεις, τη γνώση.
28. Αυτό να επιδιώκεις, να γνωρίζεις.

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ

29. Ήταν ευγενική ψυχή-
30. Τόση φασαρία για το τίποτα.
31. Πέρασε απ' τα σαράντα κύματα.
32. Ο πληγωμένος εγωισμός του ήταν φανερός.
33. Γέρος άνθρωπος και δουλεύει ακόμα.
34. Γιατρός άνθρωπος και φοβάται το αίμα.
35. Οι Έλληνες στρατιώτες πολέμησαν γενναία.
36. Ο Λούρος ποταμός περνά δίπλα μας.
37. Ήρθε Κυριακή μέρα και φορούσε τα καλά του.
38. Φύσηξε βοριάς αέρας.
39. Κι ο κάτω κόσμος άνοιξε και τρίζουν τα θεμέλια.
40. Πήρε άδεια για υια βδομάδα (=εβδομαδιαία).
41. Οι πλούσιοι περνούν καλά (ενν. οι πλούσιοι άνθρωποι).

ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΣ

42. Ο δικαστής ήρεμος ανακοίνωσε την απόφαση.
43. Με κοίταζε με δακρυσμένα τα μάτια.
44. Η μητέρα έφτιαξε μόνη της τα γλυκά.

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

45. Τα μάτια της Ελένης είναι πράσινα.
46. Έβλεπαν πουλιά του παραδείσου.
47. Δουλεύει σε αποθήκη καπνού.
48. Δουλεύει πέντε μέρες της εβδομάδας.
49. Άκουσα το σφύριγμα του τρένου (σφυρίζει το τρένο).
50. Οι γονείς είναι σύμβουλοι των παιδιών (συμβουλεύουν τα παιδιά)
51. Η στενοχώρια του χωρισμού τον κατέβαλε.
52. Παρέλαβε το υλικό του πολέμου.
53. Η κόρη της Ελένης.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ-ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

54. Ήπια από το νερό της πηγής.
55. Εδώ είσαι σκλάβο του πασά.
56. Τα έπη του Ομήρου διδάσκονται στο Γυμνάσιο.
57. Η μάχη του Μαραθώνα ήταν ένδοξη.
58. Η παγωνιά της νύχτας έφτασε.
59. Έχει βλέμμα αΐτου.
60. Πήρε άδεια επτά ημερών.
61. Αγόρασε χαλί τέσσερα μέτρα (το) μάκρος.
62. Εγέρασα, μωρέ παιδιά, σαράντα χρόνους κλέφτης.
63. Είναι αντάξιος της εμπιστοσύνης που του έδειξαν.
64. Παρ' ότι συνομήλικός του, δεν του φαίνεται.
65. Τον έκριναν ένοχο φόνου.
66. Ο αδερφός του είναι κατά πολύ μεγαλύτερος του.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

67. Θα φύγει αύριο.
68. Ωρες πολλές κοίταζα τη θάλασσα.
69. Έφυγε σκεπτικός.
70. Έφυγε γελώντας.
71. Έφυγε από την Αθήνα.
72. Ταξιδεύει συνήθως τη νύχτα.
73. Καθίστε πλάι πλάι.
74. Λίγο πολύ τα κατάφερες.
75. Ο γεροντάκος βάδιζε τοίχο - τοίχο.
76. Ο δρόμος περνά μπροστά από το σπίτι.
77. Όταν βρέχει, μελαγχολεί.